

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-150>

УДК 336:330

ВПЛИВ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

IMPACT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP ON THE FINANCIAL SECURITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Карлін Микола Іванович

доктор економічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1421-1066>

Проць Наталія Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3897-6482>

Проць Василь Ігорович

кандидат економічних наук, старший викладач,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9262-267X>

Karlin Mykola, Prots Natalia, Prots Vasyi
Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті досліджено сутність та вплив публічно-приватного-партнерства на фінансову безпеку територіальних громад. Визначено, що фінансова безпека територіальних громад відображає ступінь захищеності фінансових відносин, що виникають в процесі формування та використання фінансових ресурсів, які забезпечують відповідний рівень фінансової стійкості та незалежності органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання територіальних громад, для належного виконання їх функцій. Запропоновано для підвищення фінансової безпеки територіальних громад застосування наступні форми публічно-приватного партнерства: оренду, концесію, оренду з покращеннями для орендодавця, «зелені» інвестиції та ін.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, фінансова безпека територіальних громад, оренда, концесія, регіон, місцеві бюджети, органи місцевого самоврядування, фінансові ресурси.

In the article researched the essence and impact of public-private partnerships on the financial security of territorial communities. The financial security of territorial communities is proposed to understand as a degree of security of financial relations that arise in the process of forming and using financial resources, which ensure the appropriate level of financial stability and independence of local self-government bodies. The purpose of the article is to determine the definition and study of the impact on the financial security of territorial communities such an instrument as a public-private partnership. The task of the article is to determine the essence of financial security of territorial communities; analyze the impact of various forms of public-private partnership on the financial security of territorial communities; study municipal-private partnership taking into account the experience of EU countries. In the process of research, the authors used the methods of theoretical generalization, induction and deduction, the method of analysis and synthesis, justification, generalization; abstraction. The stages of implementing public-private partnership are: formation of a regulatory framework with the identification of the main concepts of public-private partnership; identification of priority public-private partnership projects; establishment of a public-private partnership services market. It is proposed to increase the financial security of territorial communities to use the following forms of public-private partnership: lease, concession, lease with improvements for the lessor, "green" investments, etc. Additional sources of financial resources for territorial communities can also be funds from international organizations and public organizations, when implementing such a form of public-private partnership as international-municipal-private partnership.

Keywords: public-private partnership, financial security of territorial communities, lease, concession, region, local budgets, local governments, financial resources.

Постановка проблеми. У багатьох демократичних країнах в останні десятиліття актуалізувалися дослідження проблем та механізму фінансової безпеки територіальних громад. В Україні у зв'язку з проведенням фіскальної децентралізації це певною мірою пов'язано з розширенням як повноважень органів місцевого самоврядування, так і їх фінансових можливостей. Обмеженість фінансових ресурсів у держави та органів місцевого самоврядування за умов воєнного стану в Україні вимагає активнішої співпраці органів влади із приватними структурами. Одним із інструментів підвищення фінансової безпеки територіальних громад є застосування різних форм публічно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку питань фінансової безпеки держави та територіальних громад внесли такі українські та зарубіжні вчені, як: О. Барановський [1], В. Білоус [2], З. Варналій [3], Г. Возняк [4], І. Гринчишин [5], І. Запатріна [6], В. Кравців [7], О. Кириленко [8], Ю. Кириченко [9], М. Кульчицький [10], Б. Малиняк [8], М. Тернуцак [2], О. Стащук [11], І.Сторонянська [7] та ін. В контексті зв'язаної тематики заслуговує на увагу підхід до визначення фінансової безпеки держави О. Барановського, який трактує її з позицій ступеня захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин, рівня забезпеченості населення, підприємства, організації, установи, регіонів [1]. На думку О. Стащук, фінансова безпека територіальних громад характеризує ефективний процес формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів через мінімізацію негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення сталого розвитку територіальних громад, а також зростання рівня життя їх населення [11]. Водночас недостатньо дослідженими є питання впливу публічно-приватного партнерства на забезпечення фінансової безпеки територіальних громад, особливо в умовах війни.

Формулювання цілей та завдання статті. Метою статті є визначення дефініції та дослідження впливу на фінансову безпеку територіальних громад такого інструмента як публічно-приватне партнерство. Завданням статті є виокремлення елементів фінансової безпеки територіальних громад; аналіз впливу різних форм публічно-приватного партнерства на фінансову безпеку територіальних громад; визначити шляхи удоскона-

лення форм муніципально-приватного-партнерства з урахуванням досвіду країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян [2]. Основними складовими фінансової безпеки є: безпека банківська та небанківського фінансового ринку; боргова, бюджетна; грошово-кредитна, інвестиційна. Фінансова безпека визначається не тільки здатністю держави протидіяти існуючим економічним загрозам, а й фінансовими можливостями територіальних громад [12]. Важливу роль у дослідженні фінансової безпеки територіальних громад займає визначення оптимальних показників та чинників, які впливають на фінансову стійкість територіальних громад. До внутрішніх загроз фінансової безпеки територіальних громад слід віднести: неврегульованість правового забезпечення та корупцію, інфляцію, рівень безробіття, рівень життя населення, фінансову неспроможність територіальних громад та органів місцевого самоврядування до виконання стратегічних завдань і виконання функцій відповідно до чинного законодавства. В умовах війни, на місцеву владу покладено додаткові обов'язки, пов'язані з великим потоком переселенців, а саме організація оформлення статусу внутрішньо переміщених осіб, забезпечення житлом людей, видача відповідних довідок [9]. Тому, на нашу думку, фінансова безпека територіальних громад відображає ступінь захищеності фінансових відносин, що виникають в процесі формування та використання фінансових ресурсів, які забезпечують фінансову стійкість та незалежність органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання територіальних громад для належного виконання їх функцій.

В умовах воєнного стану та відбудови України значний тягар відновлення інфраструктури територіальних громад здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Заслуговує на увагу, трактування сутності бюджетної безпеки територіальних громад Г. Возняк, яка розглядає її як здатність органів влади чи місцевого самоврядування забезпечувати стійкість фінансово-економічних систем, максимальний ступінь збалансованості місцевих бюджетів, нейтралізувати дію зовнішніх та внутрішніх загроз, запобігти нераціональному розподілу і використанню бюджетних коштів у цілях забезпечення сталого поступу територій [4, с. 104].

З метою оптимізації процесу формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану доцільно активніше впроваджувати принципи та форми публічно-приватного партнерства. В більшості випадків публічно-приватне партнерство застосовується територіальною громадою при реалізації некомерційних проєктів у соціальній сфері із залученням приватного партнера. Основними етапами практичного запровадження публічно-приватного партнерства є: формування політичної основи та виокремлення основних понять публічно-приватного партнерства; визначення першочергових проєктів публічно-приватного партнерства; заснування ринку послуг публічно-приватного партнерства.

Суб'єктами публічно-приватного партнерства є органи державної влади, місцевого самоврядування та приватні структури. В результаті адміністративно-територіальної реформи та фіскальної децентралізації в Україні стало розвиватися муніципально-приватне партнерство, наприклад реалізація інфраструктурних проєктів (будівництво доріг та благоустрій територій, закладів комунальної сфери). В умовах війни, з метою підвищення бюджетної безпеки, значну фінансову допомогу у відбудові об'єктів інфраструктури надавали країни ЄС та міжнародні фінансові організації. Проте для розвитку публічно-приватного партнерства та отримання коштів з різних джерел органи влади повинні створити відповідні умови. Водночас, щоб муніципально-приватне партнерство стало пануючою формою співпраці, споживачі комунальних благ мають усвідомити, що вони в рамках комунального тарифу одночасно платять за наданий ринком товар і вкладають свої кошти в суспільне благо.

В умовах війни Росії проти України значною проблемою для приватних інвесторів, які б хотіли вкладати кошти у розвиток комунальної сфери, є низький рівень тарифів на послуги комунальних підприємств, при цьому тарифи регульовані державою.

Для забезпечення фінансової безпеки територіальних громад України необхідно мінімізувати корупційні дії з боку їх керівництва при фінансуванні відбудови зруйнованої інфраструктури та житла. Для цього слід активніше залучати іноземні інвестиції (насамперед, «зелені» інвестиції), які повинні контролюватися цими ж інвесторами. В цьому плані заслуговує на увагу приклад відбудови житла у с. Гостомелі, який здійснила одна із

французьких фірм за кошти зарубіжних спонсорів та передала це житло місцевій громаді. Причому важливо зауважити, що значна частина будівельних відходів були нею використані як вторинна сировина.

Однією з нових форм забезпечення фінансової безпеки територіальних громад в Україні може стати оренда з покращеннями для орендодавця та орендаря, зокрема муніципально-приватне партнерство при виробництві енергії з відновних джерел. Така співпраця відбулася між органом місцевого самоврядування та бізнесом в м. Тальне Черкаської області [13]. Для цього в місті розробили взаємовигідну схему оренди переробки відходів деревини (отриманих при благоустрою території) та виробництва з неї паливних гранул (пелет). Вигода для приватного бізнесу полягає в тому, що орган місцевого самоврядування, крім надання в оренду приміщення та певного обладнання, буде тривалий час забезпечувати приватне підприємство сировиною (щепою), а також купувати вироблену продукцію. Для ОМС вигода полягає в тому, що відходи деревини мають перероблятися, а не відвозитися на смітник. Крім того, м. Тальне отримує додаткове екологічне джерело для виробництва тепла та менше буде залежати від виробників енергії з традиційних джерел.

Україна має значні ресурси для розвитку біоенергетики, враховуючи розвинуте сільське господарство та значні біовідходи від тваринництва та рослинництва, що важливо використати для забезпечення енергетичної та фінансової безпеки територіальних громад. Позитивний приклад демонструє Кам'янець-Подільська міська рада, яка однією з перших запустила котельню, яка працює на відходах рослинництва.

Новим напрямом у підвищенні фінансової безпеки громад може стати розвиток на їх територіях виробництва пелет з відходів деревини або за рахунок переробки на них швидкоростучих рослин. Останні можуть вирощуватися на непридатних для сільського господарства землях. Наприклад, в Іваничівському районі Волинської області, для цього виділено кілька тисяч гектарів непридатних для сільського виробництва земель, а також в м. Тальне Черкаської області, де відходи від санітарних рубок замість вивезення на смітник, переробляють на пелети.

Водночас, під час використання такої форми публічно-приватного партнерства в Україні як оренда виникають певні проблеми. Зокрема, орендована власність досить часто

переходила в руки орендарів, так як органи місцевого самоврядування не могли своєчасно оплатити виконані орендарями роботи. Досить часто це спеціально робилося представниками влади різного рівня, щоб таким чином привласнити цю власність. Остання, як правило, оформлювалася на підставних осіб, що створювало загрози фінансової безпеки територіальних громад. Тому, в умовах воєнного часу в Україні, оренда не завжди може бути ефективним засобом відбудови тих чи інших об'єктів територіальних громад. Про це свідчить попередній досвід використання такої її форми, як оренда з поліпшенням орендованого майна. Водночас, треба зважати й на той факт, що досить часто за оренду комунального майна орендна плата встановлюється для орендарів за заниженими ставками, що веде до збагачення останніх та втрат надходжень до бюджетів територіальних громад. Недоліком такої форми публічно-приватного партнерства як оренда є й те, що періодично об'єкти оренди за допомогою різноманітних схем перетворювалися в приватну власність орендаря. Крім того використовувалася така схема, як внесення неправдивих даних у документи про оренду, або орендар вносив деякі конструктивні зміни в об'єкт оренди та вимагав від органу комунальної власності заплатити за них значно більші суми, ніж він витратив. За умови, що орендодавець не може оплатити вказані витрати орендаря, то останній в судовому порядку привласнює орендоване майно. Причиною цих явищ є неналежний державний та громадський контроль за використанням орендованого державного та комунального майна.

Проблемна ситуація із забезпеченням фінансової безпеки громади склалася в м. Луцьку, де група підприємців ще в 2004 р. взяла в управління найбільшу комунальну котельню та спільно з органами місцевої влади через корупційні схеми приватизувала її за безцінь [14]. Для цього було створене ТзОВ, куди, крім комунальних структур, ввійшли й приватні особи. Останні розробили схему щодо використання на цій котельні когенераційної установки для виробництва дешевої електроенергії, яка і стала їх внеском в указане товариство. В результаті когенераційна установка не виправдала очікувань, приватні особи-засновники товариства стали фактичними власниками цього товариства, а заборгованість перейшла на теплокомунальне підприємство. Як наслідок, місцеві

органи влади змушені платити надмірні суми за оренду приватної котельні, оскільки вона дає тепло для значної частини міста. Зокрема, у 2024–2026 р., за оренду котельні з місцевого бюджету має бути виділено 100 млн. грн, що негативно позначається на бюджетній безпеці Луцької міської територіальної громади. При цьому, власники котельні не враховують того факту, що Луцька міська влада виділила кошти на модернізацію котельні. Подібна ситуація склалася й у Львові, де за земельну ділянку в центрі міста, яку зараз займає ринок «Добробут», близько 20-ти років йдуть суди. Цю ділянку шляхом корупційних схем привласнило ТОВ «Галінвест» [15]. Подібних рейдерських захоплень комунальної власності в Україні існує багато, що є ознакою корупції як в судових органах, так і в органах влади державного та місцевого рівня.

Наступною формою публічно-приватного партнерства є концесія. Особливістю концесії є те, що в процесі реалізації концесійного проєкту інвестор за допомогою певного активу, взятого в концесію, надає ті чи інші послуги та регулярно сплачує державі чи органу місцевого самоврядування концесійний платіж [16]. Проблемою є те, що при реалізації проєктів публічно-приватного партнерства інвестор отримує значну частину коштів після реалізації проєкту, що збільшує його ризики. На наш погляд, не дивлячись на критику деяких експертів концесії, дана форма публічно-приватного партнерства може виступити важливою умовою прискореного відновлення об'єктів інфраструктури та житла в умовах післявоєнної відбудови. На думку д. е. н., проф. І. Запатріної, інвестори в Україну обов'язково прийдуть, оскільки інфраструктурний об'єкт віддається в концесію на 30–50 років, а приватний інвестор заходить на ринок, на якому практично немає конкуренції, але є певні перспективи [6]. Зокрема, в Україні цей потенціал є дуже привабливим, насамперед в житлово-комунальному господарстві та в дорожньому будівництві.

Особливістю публічно-приватного партнерства є те, що воно переважно використовується місцевим самоврядуванням, що підвищує їх рівень фінансової безпеки. Наприклад, у Польщі органи місцевого самоврядування безпосередньо або через свої підприємства ініціювали загалом 496 проєктів (93 %) щодо вибору приватного партнера. У певній мірі це було пов'язано з позитивними наслідками адміністративно-територіальної реформи в Польщі, в результаті якої терито-

ріальні громади на місцях стали фінансово незалежними від повіту та воєводства. Аналіз польського ринку публічно-приватного партнерства також свідчить про високу частку невеликих за масштабами проєктів (менше 5 млн злотих) на рівні впровадження. Тому, для зменшення загроз фінансової безпеки територіальних громад слід реалізовувати невеликі проєкти.

Позитивний вплив на стан фінансової безпеки територіальних громад може дати запровадження так званих «зелених» публічних закупівель задля збереження довкілля. Про це свідчить досвід ряду країн ЄС. Так, в Австрії все активніше починають застосовувати механізм «зелених» публічних закупівель, через придбання бюджетними організаціями товарів і послуг, що не шкодять довкіллю. В даному випадку показовим є досвід Відня, де перейшли до закупівлі бюджетними організаціями миючих засобів, які не забруднюють стічні води. Запровадження подібного підходу до публічних закупівель змусило ряд виробників перейти на виробництво не шкідливих для водовідведення миючих засобів, оскільки подібні принципи публічних закупівель стали використовувати й інші муніципалітети Австрії.

В умовах воєнного стану, відбудова та відновлення інфраструктури на місцевому рівні здійснюється за кошти місцевого бюджету. Ініціативні голови територіальних громад та старости їх структурних одиниць спрямовують свої зусилля не тільки на розвиток інфраструктури, а й на створення умов для молоді та інших груп населення, відновлюючи клуби, будинки культури та бібліотеки, на реалізацію екологічних проєктів, на залучення місцевого бізнесу до проведення спортивних заходів чи обладнання комп'ютерних класів у школах, тощо. Але все це вимагає значних коштів, яких у багатьох територіальних громад в умовах війни не вистачає, що знижує рівень їх фінансової безпеки. Негативно на фінансування вказаних заходів позначилося й перенаправлення так званого військового ПДФО з місцевих бюджетів в кінці 2023 р. до Державного бюджету нашої країни для потреб Збройних сил України. Ця сума в доходах місцевих громад в середньому по країні складала близько 17 %. Тому важливо шукати нові форми публічно-приватного партнерства, які допоможуть знайти додаткові кошти для прискорення розбудови та відновлення інфраструктури територіальних громад, відновленні житла, мостів, доріг. Однією з них може стати співп-

раця ОМС України з країнами-партнерами, або їх окремими регіонами, яка вже розпочалася. Показовим стало шефство Данії над відновленням Миколаєва та Миколаївщини, Латвії та Франції – Чернігівщини, Естонії – Житомирщини, Великої Британії – Київщини [17]. Особливість фінансової допомоги Данії українським регіонам полягає в тому, що вона фінансує проєкти через організації-партнери. Данія допомагає очищати воду, купувати обладнання для водо-, електро- і теплопостачання, ремонтувати будівлі та каналізацію, проводити аварійні роботи. Отже, додатковими джерелами фінансових ресурсів для територіальних громад можуть також стати кошти міжнародних та громадських організацій [18]. Важливо, щоб ця допомога надавалася через таку форму публічно-приватного партнерства як міжнародно-муніципально-приватне партнерство.

Вважаємо, що органам місцевого самоврядування слід розробити необхідні нормативні документи щодо планування, відновлення та розвитку територіальних громад та залучення різних форм публічно-приватного партнерства. Ключовим з них є Стратегія розвитку територіальної громади. Експерти рекомендують використати правила планування для досягнення будь-яких програмних результатів [19]. Їх треба обов'язково використати при розробці проєктів в рамках публічно-муніципально-приватного партнерства, оскільки це допоможе підвищити їх ефективність на місцевому рівні.

Оскільки відновлення вільних економічних зон в Україні заблоковано, покращенню фінансового стану територіальних громад може послужити створення на їх територіях індустріальних парків. Прикладом такого індустріального парку є індустріальний парк «НОВО», створений у Нововолинську Волинської області. Держава та місцева влада надала його організаторам певні фінансові пільги, які повинні окупитися з часом. Досвід Польщі та ряду країн ЄС показує, що індустріальні парки позитивно впливають на фінансову безпеку територіальних громад.

Висновки. Фінансова безпека територіальних громад визначається здатністю регіону протидіяти існуючим загрозам в процесі формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад. Для протидії загрозам з метою підвищення фінансової безпеки територіальних громад органи державної влади та місцевого самоврядування

можуть застосовувати такі форми публічно-приватного партнерства: оренду, концесію, оренду з покращеннями для орендодавця, «зелені» інвестиції. Додатковими джерелами фінансових ресурсів для територіальних громад можуть також стати кошти міжнародних організацій та громадських організацій, у формі публічно-приватного партнерства як міжнародно-муніципально-приватне парт-

нерство. З метою посилення ефективності публічно-приватного партнерства доцільно укладати договори про спільний контроль над використанням наданих зарубіжними спонсорами коштів для органів місцевого самоврядування. Запропоновані форми публічно-приватного партнерства можуть бути використані відбудови об'єктів інфраструктури та житла в умовах післявоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 9. С. 17–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_9_15
2. Білоус В., Тернуцак М. Категорія «фінансова безпека держави» у теоретико-правовому вимірі. Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, проф., д.ю.н. Віктора Білоуса. (м. Ірпінь, 26 жовтня 2023 р.). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 312 с.
3. Варналій З. С. *Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія*; Київ, нац. ун-т ім. Т.Шевченка: Знання України, 2020. 423 с.
4. Возняк Г. В. До питання бюджетної безпеки регіонів і громад України в умовах нестабільної економіки. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. з міжнар. уч. (21 січ. 2021 р.). Полтава : НУПП. 2021. 135 с.
5. Гринчишин І. М. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті оцінювання результатів адміністративно-фінансової децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 5(139). С. 6–32. URL: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-5-4>.
6. Запатріна І. В. Концесія – це перш за все модернізація України. *Комунальна Україна*. URL: <https://surl.li/pbqshq>
7. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади: навч. посіб. / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін. К.: Підприємство "ВІ ЕН ЕЙ", 2015. 396 с.
8. Кравців В., Сторонянська З., Жук П. Реформування територіальної основи місцевого самоврядування в контексті його фінансової спроможності. *Економіка України*, 2017. № 1. С. 41–51.
9. Кириченко Ю.М. Фінансова безпека держави та територіальних громад в умовах воєнного стану. *Національні інтереси України* № 5(5) (2024).– С.262-268.
10. Кульчицький М. І. Заброцька О. В. Децентралізація як основа розбудови регіонів та підвищення фінансового забезпечення територій. *Бізнес Інформ*. 2016. № 4. С. 88–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_
11. Стащук О., Чичура М. Композиціонування наукових підходів до поняття «фінансова безпека територіальних громад». *Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди: монографія / за ред. А. І. Крисоватого*. Тернопіль: Економічна думка, 2024. С. 901–911.
12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 No 1277. URL: <https://surl.li/qylttw>
13. Партнерство громади та бізнесу: як на Черкащині готуються до можливого блекауту. URL: <https://www.epravda.com.ua/cd1/2023/>
14. Мільйони з кишені лучан: як реалізувалася афера котельні на Карбишева. URL: <https://surl.li/nyqujh>
15. Хорунжий Ю. Велика земля: як бізнес забрав у львів'ян земельну ділянку у центрі міста. URL: <https://www.com.ua/columns/2024/01/3/708353/>.
16. Закон України «Про концесії» від 03.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>
17. Колісниченко О. Шефство країн над відбудовою регіонів: чи спрацювала ідея Зеленського. URL: <https://surl.li/qofhsv>
18. Демчук А. Де громадам шукати додаткове фінансування. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/29/707113/>
19. Азархіна О. 5 практичних порад, як громадам ефективно спланувати відновлення. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/7/707435/>

REFERENCES:

1. Baranovskyi, O. I. (2014). Spetsyfika finansovoi bezpeky v bankivskii sferi [Peculiarity of Financial Security in the Banking Area]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, 9, 17–23. (in Ukrainian)
2. Bilous V., Ternuschak M. (2023). Finansova bezpeka Ukrainy: suchasnyi stan pravovoho rehuliuвання ta perspektyvy rozvytku [Financial security of Ukraine: current state of legal regulation and development prospects]. *Finansova bezpeka derzhavy» u teoretyko-pravovomu vymiri: Materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoї naukovi shkoli zasluženoho yurysta Ukrainy, prof., d.iu.n. Viktora Bilousa (p.23). Irpin: Derzhavnyi podatkovyi universytet. (in Ukrainian)*
3. Varnaliy, Z. S. (2020). Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Economic and financial security of Ukraine in the context of globalization]. Kyiv: Knowledge of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Vozniak H.V. (2021). Do pytannia biudzhethnoi bezpeky rehioniv i hromad Ukrainy v umovakh nestabilnoi ekonomiky [To the issue of budgetary security of regions and communities of Ukraine in conditions of unstable economy]. *Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo VI Vseukrainska naukovo-praktychna internet konferentsiia z mizhnarodnoi uchashti (p. 135). Poltava: NUPP. (in Ukrainian)*
5. Hrynychshyn I. M. (2019). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad u konteksti otsiniuvannya rezultativ administratyvno-finansovoi detsentralizatsii. [Financial capacity of territorial communities in the context of assessing the results of administrative and financial decentralization]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, 5, 139. (in Ukrainian)
6. Zapatrina I. V. (2011). The concession is primarily the modernization of Ukraine. Available at: <https://surl.li/pbqxsq> (accessed 30 January 2025) (in Ukrainian)
7. Kyrylenko O., Malyniak B., (2015). Planuvannya ta upravlinnia finansovymy resursamy terytorialnoi hromady [Planning and management of financial resources the territorial community]. K.: Pidpriemstvo "VI EN EI". (in Ukrainian)
8. Kravtsiv V., Storonianska Z., Zhuk P. (2017). Reformuvannya terytorialnoi osnovy mistsevoho samovriaduvannya v konteksti yoho finansovoi spromozhnosti [Reforming the territorial basis of local self-government in the context of its financial capacity]. *Ekonomika Ukrainy*, 1, 41–45. (in Ukrainian)
9. Kyrychenko Yu.M., (2024). Finansova bezpeka derzhavy ta terytorialnykh hromad v umovakh voiennoho stanu [Financial security of the state and territorial communities under martial law]. *Natsionalni interesy Ukrainy*, 5, 262–268. (in Ukrainian)
10. Kulchytskyi M. I., (2016). Detsentralizatsiia yak osnova rozbudovy rehioniv ta pidvyshchennia finansovoho zabezpechennia terytorii [Decentralization as the basis for regional development and increasing financial security for territories]. *Biznes Inform*, 4, 88–95. (in Ukrainian)
11. Stashchuk O., Chychura M. (2024). Kompozytsiiuvannya naukovykh pidkhodiv do poniattia «finansova bezpeka terytorialnykh hromad [Composition of scientific approaches to the concept of "financial security of territorial communities"]. *Moderni finansy: hlobalni vykylyky i suchasni trendy: monohrafiia / za red. A. I. Krysovatoho (pp. 901–911). Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian)*
12. On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine № 1277 (2013, October 29). Available at: <https://surl.li/qylttw> (in Ukrainian)
13. Community and business partnership: how Cherkasy region is preparing for a possible blackout (2023). Available at: <https://surl.li/etxqtw> (accessed 11 January 2025) (in Ukrainian)
14. Millions from the pockets of Lutsk residents: how the boiler house scam on Karbyshev was implemented (2023). Available at: <https://surl.li/nyqujh> (in Ukrainian)
15. Khorunzhyi Yu. (2024). Big land: how business took away a plot of land in the city center from Lviv residents. Available at: <https://surl.li/wnyvwe> (in Ukrainian)
16. Law of Ukraine "On Concessions" (October 3, 2019). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>
17. Kolesnichenko O. (2023). The leadership of countries over the reconstruction of regions: did Zelensky's idea work. Available at: <https://surl.li/qofhsv> in Ukrainian)
18. Demchuk A. (2023). Where can communities look for additional funding? Available at: <https://surl.li/wuhalu> (in Ukrainian)
19. Azarkhina O. (2023). 5 practical tips for communities to effectively plan recovery. Available at: <https://surl.li/vzldqd> (in Ukrainian)